

שמעתא אליבא דהלכתא

גליון רפ"ז - פרשת תולדות - תשע"ז - קהילת הניכי הישיבות, רמות ב' 80

פניני הלכה

האם מותר לקבל הלוואה בשקלים ולקובעה ע"פ שער הדולר

א. כתב השו"ע (סי קס"ב ס"א) אסור ללוות סאה בסאה אפי' לא קצב לו זמן לפרעון, וכן כל דבר, חוץ ממטבע כסף היוצא בהוצאה, דשםא יתייקרו ומצא שנותן יותר ממה שהלוהו. אם לא שיעשנו דמים שאם יתייקרו יתן לו אותם דמים. ואם לא עשהו דמים ונתייקרו, נותן לו הדמים שהיו שווין בשעת ההלוואה. ואם הוזלו, נותן לו הסאה שהלוהו.

ובס"ב כתב - אם יש לו מעט מאותו המין, אפי' אין המפתח בידו, לווה עליו כמה שאין לפרוע סאה בסאה. ואם אין לו כלום מאותו המין, יתן לו המלוה מעט מאותו המין או ילוה לו, ואח"כ ילוה לו כמה שאין.

ומבואר בהלכות מטבע במטבע מותרת. אולם הלוואת סאה בסאה אסורה. אפי' יש לו מעט מאותו המין. ביאר ובהגדרת מטבע כסף היוצא בהוצאה, ביאר החזו"א (הל' ריבית סי' ע"ב) דאזלינן בכל מקום אחר המטבע שהסכימו עליו בני המדינה שם, והוא נחשב למטבע, ושאר מטבעות נחשבים לפירי. ואף אם יוזל או יוקר מטבע המדינה, הדין בחוקי התורה הינו דהמטבע תחשב לקץ והיוקר והזול יחשב להפירי. ואף אם באמת סיבת היוקר והזול נעשה מצד המטבע.

וא"כ בא"י השקל נחשב למטבע, ושאר מטבעות נחשבים לפירי.

ג. ובמנחת שלמה (קמ"א סי' כ"ו) כתב - ידוע דמטבע של מדינה אחרת חשובה במדינתנו כפירא, ואסור להלוות דולר בדולר אם אין לו להלוה או לא יצא השער, משום דהוי כמו סאה בסאה אדסור. אולם יש לפקפק טובא אם יש בזה האיסור של סאה בסאה, דמסתבר דדוקא אותם הזמנים אשר עיקר ערך המטבע היה מפני המתכת רק אז אמרינן דמטבע של מדינה אחרת יש לה דין פירא, משא"כ בזמננו הרי אין שום הבדל בין שטר של דולר אחד לשטר של מאה דולר כי אם בגלל הסכום שכתוב על הניר. ולכן הן אמנם נקטינן שגם בזמננו שטרי כסף הרי הם כמטבע שגופו ממון ולא שטרות. אבל מ"מ כיון שהנייר עצמו ודאי לאו כלום הוא, וכל הערך הוא אך ורק מפני שבארה"ב יש לשטר הזה חשיבות של מטבע, וכיון דהתם הוא קיץ מותר ללוות דולר בדולר, למה יהיה אסור בשאר המדינות, הרי בשאר המדינות לאו כלום הוא אי לאו משום דחשיב כסף באותה המדינה אשר שם הוא ממש מטבע דקץ, וא"כ מסתבר דלכו"ע יש לומר בו דלגבי נפשיה ודאי טבעא הוי, הואיל והכל יודעים שלא לוח ממנו אלא דבר כזה שכל הערך שלו הוא רק באותה המדינה דחשיב שם כמטבע דקץ. וצ"ע.

הנה נטה לומר דבשטרות שבזמננו ליכא משום סאה בסאה. וא"צ שיהיה לו מאותו המין בביתו [ודלא כהחזו"א]. אלא דלמעשה קשה לפסוק כן, דהא אף הוא גופא הניח הדברים בצ"ע ולא כתב כן כהלכה שפוקה.

[ובהוספת מכת"י כתב - בט"ז (סי קצ"ב סי"ד) יוצא שדולר בדולר מותר כיון שיש לו מטלטלין ויכול למכור ולהשיג דולר. אך אולי רק באותה מטבע שיוצא באותה מדינה. אך צ"ע בטעם הדברים. ע"כ. הנה גם בזה סיג דבריו דאולי רק במטבע היוצא באותה מדינה אמרינן כן].
ד. והנה בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"ג סי' ל"ז) ביאר דכיון דבין הממשלה ובין סתם אינשי מתחשבין רק עם הדולר האמריקני, גם בא"י הוא מטבע לגבי עצמו. דאף שהוא נייר, מ"מ נעשה מטבע, מאחר שעל נייר זה שהוא חותם המדינה עושין כל המכירות. ואף שמלוים היחידים בא"י יכולים להתנות שהם מלוים

שמעתא אליבא דהלכתא

האם אפשר לשלוח קטן לטבול כלים

א. נאמנות קטן באיסורים דאורייתא. ב. נאמנותו באיסורים דרבנן. ג. כשהקטן מרתת מלשקר. ד. כששולח קטן שיתן לגדול שיעשה עבורו. ה. נאמנותו של נער בן י"ג שנה.

א. נאמנות קטן באיסורים דאורייתא

מבואר ביבמות (פז:) ובגיטין (נד:) דעד אחד נאמן באיסורים, ובידו לאסור ולהתיר. וכן פסקו הטשו"ע (יו"ד סי' קכז סעי' א.) ויעויין בריב"ש (סי' רמה) שכתב דכל זה נאמר על גדול, אבל קטן אינו נאמן לאסור באיסור תורה וכ"ש באיסור דרבנן. והא דשינוי בסוכה (מב) "קטן היודע לשמור, אוכלין על גופו טהרות. לשמור את ידיו, אוכלין על ידיו טהרות", ביאר הריב"ש (שם) שנאמן כיון שבידו לשמור על הטהרות נאמן, ע"כ. נמצא לפי דבריו דקטן אף בדאוי היכן שבידו לתקן הדבר נאמן. וכן מבואר בתוס' (פסחים ד: ד"ה הימננהו רבנן) אם הוא דבר שאין בו טרחה. וכ"כ המ"א (או"ח סי' תלו ס"ק ח) והש"ך (יו"ד סי' קכז ס"ק לא) אליבא דהריב"ש.

אבל הריטב"א (סוכה שם) כתב דלעולם דוקא היכא דאיכא חזקת איסור אינו נאמן, כגון להעיד על בהמה שהיא כשרה (כי בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת), אבל שמירת הטומאה דלאו סהדותא ממש היא אלא אחזקי טהרות בחזקת טהרה דמעיקרא, מהימן, ע"כ. ולפי דבריו יוצא דקטן אינו נאמן בדאוי נגד אתחזק אף כשבידו לתקן הדבר. וכן משמע מהר"ן (סוכה כ: בה"יף ד"ה גמ'). [וע"י ברדב"ז (ח"ג סי' תקח) שכתב שגדר הקטן אשר סומכין עליו בדאוי הוא שיוודע לשמור מה שבידו, שאם בא אדם לקחת מה שבידו צועק או בוכה או מונע או שבא לאמו ואומר פלוני לקח מה שבידו, כשהגיע לעונה זו סומכין עליו לשמור מה שהוא בחזקתו ואין הדבר תלוי בשנים של הקטן].

ולמעשה דעת הש"ך (שם) כהריב"ש דקטן נאמן אף בדאוי בדבר שבידו. אולם בשו"ע (סי' קכ סעי' יד) פסק שקטן אינו נאמן על טבילת כלים. ובאירו הט"ז (סי' קט טז) והגר"א (אות לו) כי טבילת כלי מתכות היא מדאורייתא. ומבואר שאפי' בדבר שבידו אין הקטן נאמן היכן דאתחזק איסורא. וכן מבואר ברמ"א (סי' קכז סעי' א.) וכן דעת הגר"ז (יו"ד סי' א אות מב). וע"י בחכ"א (כלל עב אות טז) שהביא שיטה זו בשם יש אומרים. אבל היכן שאין הקטן מעיד נגד אתחזק והדבר בידו נאמן אף בדאוי לכו"ע.

כמבואר לעיל בר"ן (שם) ובשו"ע (סי' קכז סעי' א.).

ב. נאמנותו באיסורים דרבנן

ולענין נאמנותו באיסורים דרבנן. ע"י בתוס' (פסחים ד: ד"ה הימננהו רבנן) שכת' שקטנים נאמנים בכל דבר שבידם לעשות. וכן מבואר בריב"ש (שם) אפילו להוציא דבר מחזקתו להתיר או לאסור. וכן מוכח מהתרו"ד (סי' רנז) שכת' שאין לשלוח קטן להטביל כלים כי טבילת כלים דאורייתא לא מהימנינן לקטנים עליה. וכן פסק השו"ע (סי' קכ סעי' יד), ובאר הט"ז (שם) כי טבילת כלים הוא מדאורייתא. ומשמע דאילו היתה טבילת כלים מדרבנן היו קטנים נאמנים אע"פ שהכלי (לפני טבילתו) בחזקת איסור קאלי. (אלא דלפי דעת ערוה"ש המובאת לקמן דאין בכלי שאינו טבול משום חזקת איסור, יש לחות. אולם דעת רוב הפוסקים דלא כדבריו).

אלא דע"י ברמ"א (סי' קכז סעי' א) שכת' ע"פ הריב"ש הני"ל דקטן אין לו דין עד אחד, והיכן דאתחזק איסורא אינו נאמן כלל, ומה שנאמן על בדיקת חמץ היינו כי לא אתחזק איסורא. אלא דלכאורה דבריו צ"ע, שהרי בריב"ש משמע שאף היכן דאתחזק איסורא נאמן כשהדבר בידו. וכן מוכח מהא דבדיקת חמץ דאתחזק אסורא ומ"מ נאמן. וכן הקשו על הרמ"א

הש"ך (סי' קכז ס"ק לא) והמ"א (סי' תלו ס"ק ח).

אולם הפמ"ג (או"ח סי' תנ"א מ"ז ס"ק ח) מסתפק האם קטן נאמן בטבילת כלים שחיובם מדרבנן (כמו כלי זכוכית) והכריע (יו"ד סי' סט ש"ד ס"ק מב) כהרמ"א דקטן היכא דאתחזק איסורא אף במה שבידו ובדרבנן אינו נאמן, ע"כ. והביאו הפת"ש (סי' קכ אות יג). וכן פסק ה"ב איש חי (שנה ב' מסות אות ט), אולם דעת רוב הפוסקים כהש"ך והמ"א, הלא המה הגר"ז (יו"ד סי' א אות מב), החכ"א (כלל עב אות טז), הרע"א (יו"ד שם) בעל העיני יצחק המובא להלן, והמ"ב (סי' תלו ס"ק יח), דקטן נאמן אפי' נגד אתחזק. וכן מסיק היד יהודה (סי' סט פ"ה"א ס"ק מב סיכום אות א) וכת' דדוקא באמר שעשה בעצמו, אבל אינו נאמן להעיד שעשה אחרים. ולפי"ז יוצא דלדעת רוב הפוסקים קטן נאמן על מיד דרבנן כשבידו לעשותו, אפילו היכא דאתחזק איסורא. ועל כן נאמן הוא על טבילת כלי זכוכית או כלי חרס מצויים במתכת או זכוכית, שחבת טבילתם הינה מדרבנן (ע"י בזה בגליון ר"ח). וכן פסק בעל העיני יצחק המובא לקמן. והארכנו בזה בס"ד בגליון ר"ט.

ג. כשהקטן מרתת מלשקר

והנה הבי"ח (יו"ד סי' א אות ט) כתב בשם המהר"ל מפראג דאין לשלוח קטן שיתן לגדול עוף לשחיטה, שמא הוא בעצמו ישחטנו. והוכיח כן מהתרוה"ד הני"ל שבמבואר מדבריו דאין לשלוח כלי מתכות לטבילה ע"י קטן דאין קטן נאמן באיסור דאוי ואע"ג דכלי שאינו טבול אינו אלא שבא בתוכו, א"כ כ"ש שחיטה דאין קטן נאמן עליה, והדבר ברור ע"פ עיקר ההלכה קטן נאמן באיסור דאוי וא"צ לומר גוי, ולכן מחוייבין הגדולים לטבל המנהג הרע ושלא יוליכו העופות לשחוט אלא ע"י בני ברית גדולים הכשרים, ע"כ.

אולם הרדב"ז (ח"ג סי' תקח) כתב דסמכין אקטנים בכה"ג, דאמרינן סתמא דמלתא הנער הולך למקום ששלחוהו. וכן פסק המהרש"ל (י"ש חולין פ"א סי' כג). וכן בארוך מש"ך (סי' א ד"ה מה שקרא הבי"ח נהג) יצא לדחות דברי הבי"ח. ובאמת כבר נח' בזה הראשונים. דהנה כתב הרשב"א בתורת הבית (בי"א ש"א דף ח) שקטן שיוודע לאמן ידיו בשחיטה באחרים עומדין על גביו שוחט לכתחילה, כדאמרינן בסוכה פרק לולב הגזול קטן היודע לשחוט אוכלין משחיתו, כלומר מוסרין לו לכתחילה לשחוט ואמר רב הונא והוא שגדול עומד על גביו, ע"כ.

והרא"א בבדק הבית (עמ"ח ע"א) כתב על דבריו שהדין נכון. מיהו אפילו ביעוד הלכות שחיטה צריך לאחרים רואין אותו, שאלמלא כן אינו נאמן לנו להעיד, נהי דאם מסרו יודע דבר תורה לא היה מוכר בסוכה מהמאידא אמרינן התם קטן היודע לשמור את ידיו אוכלין מה שבידו מחוייבין אותו שזהו שוחט משחיתו לו, והכי מוכח בסוכה מהמאידא אמרינן התם קטן היודע לשמור את ידיו אוכלין עליו טהרות, אבל ודאי אינו נאמן לעדות ואין אדם רשאי לשלוח על ידו שום דבר שצריך עדות, ע"כ.

ובמשמרת הבית (בי"א ש"א עמ"ט ע"א) יצא לדחות דבריו דעד כאן לא אמרו חז"ל דקטנים אינם נאמנים אלא כהא דששינוי בפרק האשה שנתארמלה אין נאמנין לומר דרך היה לפלוני במקום הזה, מספד היה לפלוני במקום הזה. ואמרינן עלה בגמרא מאי טעמא אפוקי ממונא הוא ואפוקי ממונא לא מפיקין. אי נמי במעשה שנעשה ע"י אחר כגון מדידת תחומין שאמר עד כאן היינו באים בשבת, ואמרינן טעמא דמהימן משום דתחומין דרבנן, הא למאן דאמר דאוי אינו נאמן. וכן במה שנעשה אפי' ע"י טורח ודקדוק, כבדיקת חמץ שצריך בדיקת חורין וסדקין, ואפשר שיקלו בכך מחמת טרחן ומחמת שסמכין על אומדן דעתן לומר אין מכניסין בזה חמץ ואין שמשמשין, ולפיכך אמרו דקטן שאמר בדיקת נאמן משום דהימננהו רבנן בדרבנן, הא אילו היה דבר תורה לא היה נאמן. אבל הקטנים החריפים על ידיהם בשר ויין שפיר דמי, דאין עשוין לקלקל לקנות ולהביא מן האיסור ולהניח את המותר. וזה נראה לי נכון ולא נשוי לכולהו ישראל טועין שאין זה מדרך עדות אלא חזקה היא. ואפילו להוציא ממון כל שאינו עדות גמורה אלא גלוי מלתא סומכין על עדותן ומוציאין ממון על עדות שמעידין בגדלן מה שראו בקטנן, וכמו ששינוי ושיצאה בהינומה וראשה פרוע ואמרו טעמא בגמרא משום דגלוי מלתא בעלמא הוא, ע"כ.

ויעויין **בטור** (יו"ד סי' א) שכת' שקטן מומחה ויודע לאמן את ידיו לשחוט לא ישחוט לכתחלה בינו לבין עצמו ואם שחט שחיתו כשרה, ואם גדול עומד על גביו שוחט אפילו לכתחילה, ע"כ. **והט"ו** (יו"ד סי' א ס"ק טו) הקשה על דבריו דאמאי נקט שנאמנים והרי קיי"ל דאינם נאמנים אף על טבילת כלים, ותיירך דאם לא נודע שנעשה ההכשר כלל אלא ע"פ דברי הקטן אין מאמנים לו, אבל כאן שנודע ששחט דהרי שחוט לפניך אלא שיש לחוש שמא לא שחט שפיר או שמא נתן לאחר שא"י לשחוט, הא לא חיישינן כיון שהוא יודע ומומחה אמרי' מסתמא הוא שחט ושפיר שחט, כנ"ל לדעת הטור. שוב ראיתי כן במשמרת הבית (שם) וז"ל אבל הקטנים החריפים שלוקחים על ידיהם בשר ויין ש"ד, דאין עשויים לקלקל להביא מהאיסור ואין זה מדרך עדות אלא חזקה היא. ומי"מ בשאר פוסקים לא מצוה להאי היתירא שכתב הטור, ע"כ. ולכאורה מה שהביא הט"ו מהרשב"א לסייע להטור כוונתו דמצינו בקטנים נאמנים במקום שאין סומכים על דבורם אלא אמרינן חזקה שאינן מקלקלים, וכן הוא בהא דהטור כיון שהבהמה שחטה לפנינו אמרינן חזקה שלא קלקל.

ועי' **בפר"ח** שם (ס"ק כט) שתמה על דברי הט"ו שעירבב סברת הרשב"א עם סברת הטור ולא דק כלל, וברשב"א מבואר שקטן אינו נאמן בדאו' וכדמוכח בכמה דוכתי, ועי' דברי הטור טעות הם. ועי' בדבריו בסי' ק"י"ח (ס"ק כז) שהביא דברי הרשב"א להלכה מותר לשלוח ע"י קטן חריף לשחוט (ע"י גדול) ולא חיי' שמא משום שכר השחיטה ישחוט בעצמו וכן לקנות בשר ויין דאין עשויין לקלקל לקנות מן האיסור, ע"כ. [ועי' משי"כ **בפתי"ח** (שם ס"ק טו) ע"פ הטור].

והנבא"ש (שם שמי"ח אות לה ותבא"ש ס"ק סא) כתב על דברי הרשב"א שלא ביאר היטב הטעם אמאי חלק בין המקומות (בין שחיטה שאינו נאמן לבין המנהג לשלוח ע"י קטן), וכתב דהכ"ז שאין דמירתת לשקר במילתא דעבידא לגלויי ועל כן נאמן, ומי"מ דוקא בקטן בר דעת שיוודע להיזהר ואינו מוחזק ברוע מעללים אמרינן כן, ע"כ. והביאו **הפמ"ג** (מ"ז שם). מבואר שסמכין כה"ג על קטן כיון דהוי מילתא דעבידא לגלויי. ולפי"ז מבואר שאין הטעם שהקטן אינו נאמן על שחיטה או על טבילת כלים מפני שאנו חוששים שלא יעשה כדון, אלא מחמת שאינו נאמן לומר שעשה המעשה או שעשה כדון, ועי"כ במילתא דעבידא לגלויי מהמינינן ליה, וא"כ במקום שיש מעגל סגור במקוה כלים (בגוונא שמודעים לזה) י"ל דנאמן.

ד. כששולח קטן שיתן לגדול שיעשה עבורו

אלא שמפשט לשון הרשב"א הנ"ל לא משמע דבעינן שיהיה מילתא דעבידא לגלויי ע"י מהאמנין, אלא דאף לולי טעם זה סמכין עליהם משום דאיכא חזקה.

וכן מבואר **בגר"ז** (יו"ד סי' א אות מב) שכתב דהמנהג פשוט לשלוח ע"י קטן או קטנה לשחוט, ואין חוששין שמא ישחוט בעצמם, לפי שהם בחזקת שאינן עושין להכשיל הואיל והם בחזקת כשרות, וכן נוהגים לשלוח קטן או קטנה החריפים שיש בהם דעת להיזהר לקנות בשר מהמקולין, אע"פ שרוב הטבחים נכרים, ואין חוששין שמא יקחו מן הנכרי, דחזקה שאינן עשויין לקלקל, ולא אמרו שאין נאמנות לקטן אלא להעיד על מה שנעשה ע"י אחרים או אפי' ע"י **כשיש לומר שלא עשה או שעשה וקלקל בדבר שהוא מועד לקלקל ורוב מעשיו בזה מקולקלים כשחיטה** דלעיל אלא שבתא לסמוך על דבריו שהוא אומר שנעשה או שעשה כהוגן ולא קלקל, בזה אמרו שאין הקטן נאמן בדבורו. אבל בכאן אין אנו סומכים על דברו ועדותו אלא חזקה היא שאינו עשוי לעשות מעשה לקלקל ולהכשיל ולא מחמת אמירת הקטן, בזה לא אמרו שאין הקטן נאמן, דהא לא שייך הכא נאמנות כלל. ומה שנוהגים לשלוח קטן לשאול או"ה מחכם המורה וסומכים על אמירת הקטן, היינו משום דמירתת לשקר כיון שחכם המורה יודע שמא ישאלנו, ודוקא בקטן שהוא בחזקת כשרות סמכין אהא דמירתת לשקר אפי' בדאו', ע"כ. וכן הוא **בערוה"ש** (יו"ד שם אות מח) שאין זה עדות אלא הוא כעניין חזקה וכאנן שהדי שעשו כמו שצוינו. (ועי' **ביד יהודה** (סי' א פה"ח ס"ק י ופה"ק ס"ק ז) שע"י קטנים ביותר בודאי אין לשלוח לקנות בשר או לשאול שאלה למורה).

נמצא שהטעם שלא סמכין על קטנים על שחיטה, טבילת כלים וכדו', כי חיי' שמא לא עשו המעשה כלל או לא עשה כהלכתו, ועי"כ כשאמרים שבאמת עשו נמצאנו סומכים על דבריו. אמנם כששולחים הקטנים לעשות בשליחות הגדול כגון אם נוניתם לו עוף שאחר ישחטנו, כיון שאין מעשה ההכשר תלוי בו לא בעינן נאמנות אלא סמכין אחרת שאינם עשויים לקלקל. (ואם שולח קטן לשאול בדבר איסור והיתר וכדומה, כיון שנמצאנו סומכים על דבריו, מה היתה תשובת החכם, דוקא אם מרתת נאמן). [ועי' **במהז"ב** (שם אות יג) שהביא להלכה דברי המהר"ל מפראג הנ"ל. וכן הוא **בכה"ח** (שם אות קכה, ועיי"ש באות קטא). ומי"מ אפשר שכתבו כן דוקא לענין שחיטה דחמיר טפי. ובלא"ה דעת רוב הפוסקים (רשב"א, טור, מהרש"ל, ט"ז, ש"ך, פרי"ח, תבא"ש, מפ"י, גר"ז, ערוה"ש ויד יהודה) להתיר ושכן הוא המנהג כמבואר לעיל].

ולפי"ז י"ל שמוותר לשלוח קטן שימסור הכלים לגדול שיטבלם כדון. (אולם יש לדון דלפי שיטה זו אף במקום דאיכא משום מרתת אין הקטן נאמן על טבילת כלים וכדו', דהרי חיי' שמא לא עשה כהוגן וי"ל דמרתת לא מהני לזה, דלא כהתבא"ש הנ"ל). וכן מצאתי **בחנוד לנער** (פמ"א הנה י"ב) שכתב שאם שלח כלי ע"י קטן ע"י משיתנו לפלוני שיטבלנו מהני. [ועיי"ש הנה ו) שמתקבא אם נאמן ע"י בגדלותו על סמך ידיעתו בקטנותו כשאין בידו לתקן, עיי"ש].

ה. נאמנות של נער בן י"ג שנה

ואכתי יש לדון אם בן י"ג שנים חשיב גדול להעיד שעשה כהוגן בחיובים דאו'. דהנה בן י"ג שנה אינו נעשה גדול אלא אם הביא ב' שערות, ובלא"ה בכלל קטן הוא כמבואר **בש"ס נדה** (מה-מ"א. ויומא זבב), אלא שאם הגיע ליו"ג שנים מבואר בנדה שם דאמרינן דמסתמא הביא שערות מכח "חזקה דרבא". וכן פסקו **בשו"ע ורמ"א** (או"ח סי' נה סעי' ה וסי' קצט סעי' ז). אלא דכבר מבואר בראשונים דלא סמכין על האי חזקה אלא לחומרא לחייבו בחיובים דאו'. אבל כיון דמספיקא לא נפקא אינו יכול להוציא אחרים מחיובים מצדו מה"ת, וכן הוא **במ"א** (סי' נה ס"ק ז). אולם לענין חיובים דרבנן מבואר בפוסקים באו"ח סימן נ"ה סעי' ה' ועוד מקומות שבדברנן סמכין על חזקה דרבא, וקטן בן י"ג שנים אע"פ שלא נודע לנו אם הביא סימנים מי"מ יכול להוציא את הרבים ידי"ח בחיובים דרבנן. והארכנו בס"ד בגלויין קט"ב.

ולפי"ז לכאורה הי"ח לענין נאמנות די"ל דאינו נאמן על דברים שחיובם מה"ת כגון טבילת כלי מתכות. וכן הוא **בפמ"ג** (או"ח סי' תנא מ"ז ס"ק ה) שכתב שכלי מתכות שחיובם מה"ת י"ל שצריך לידע שהוא גדול, שהביא ב' שערות, ע"כ. אלא דעני' **בפתי"ח** (סי' קכ ס"ק יד) שכתב' על דברי הפמ"ג דיש לדחות דהכא אף בכלי מתכות א"צ לידע אם הביאו ב' שערות, דהכא קיל מכל שאר דאו' כיון שאם עבר והשתמש בכלי בלא טבילה לא נאסר מה שבתוכו, ע"כ. אלא דלכאורה צ"ע דמה בכך שאין נאסר מה שהשתמש בו, מ"מ עצם הטבילה חיובה מה"ת. וכן **בב"ח** הנ"ל מבואר דאין לחלק בהכי.

אלא דשו"ר **בשו"ת זכר שמחה** (סי' קכ ס"ק יד) שהביא תשובה מהגר"י **אלחנן ספקטור זצ"ל** בעל העין יצחק, שכתב דסברת הפתי"ש אינה נראת. אך נראה מטעם אחר להקל בזה, כי באמת בטבילת כלי מתכות יש פלוגתא בראשונים אם הם דאו' או רק מדרבנן, והפרי"ח שם הביא לפלוגתת הני רבוותא, ומה שכתב שם כי מהשו"ע נראה דס"ל דטבילת כלים מדאו', אין לזה הכרע, ובספר ישועות יעקב כתב כי רוב פוסקים ס"ל דהם מדרבנן, ועי"כ לדעתי הוי שפיר ספיקא דדינא בזה אם הם דאו' או דרבנן, וידוע מי"מ שיש' הש"ך בכללי ספק ספיקא ס"ק ט"ז, דאם יש ס"ס בדאו' וחד ספק בדרבנן דהוי ס"ס מעליא, אי"כ הי"ח בני"ד, דהא מן התורה הוי ס"ס, ספק אחד שמא הלכה כהסוברים דגם כלי מתכות אינו רק מדרבנן, ואת"ל דאו' דילמא הביאו ב' שערות, ובדרבנן הא סומכין על חזקה דרבא. ואף דלכאורה יש לדון דהא הוי ס"ס נגד חזקה, עכ"ז בזה שפיר י"ל דאין ב' מקרי חזקה איסור, כיון דלא נאסר מה שהשתמש בתוכו, וכעין סברת הפתי"ש הנ"ל. ועוד דהא כתב הפמ"ג ביורי' סי' ק"ג שאין אות' ח' דאם חד ספק הוא בדין, אף דספק ב' הוא במעשה, הוי ס"ס מעליא אף דהוי נגד חזקה. ועוד יש לצרף דעת המהר"י"ט (ח"מ סי' מא) דחזקה דרבא הוי כעין חזקה אלימתא כו', עיי"ש, ע"כ. והביאו **בצי"א** (חיי"ג סי' עה אות ב אות קטנה ה) וכת' עליו דתשובה זו מאירת עינים בדרכי הפסיקה, ע"כ. וכן פסק **בתשובות והנהגות** (ח"ב סי' תה) בשעת הדחק (ועיי"ש שתמה על תשובה הנ"ל מחמת דהוי ס"ס נגד חזקה. אולם בתשובה בפנים מבואר התיירך לקושיא זו כנ"ל).

מסקנא דידינא

העולה לדינא, א' קטן אפילו בר דעת אינו נאמן על טבילת כלים החייבים טבילה מהתורה (כלי מתכות). ב' קטן בר דעת ואחראי על מעשיו נאמן על טבילת כלים שחיובם מדרבנן (כלי זכוכית וכדו'). ג' ניתן לשלוח קטן בר דעת ואחראי על מעשיו שיתן לגדול להטביל כלים אף אם חייבים בטבילה מהתורה. ד' נער בן י"ג אפילו לא ידוע אם הביא שתי שערות מעיקר הדין נאמן על טבילת כלים (אף שחיובים בטבילה מהתורה). ומי"מ אין לסמוך על זה אלא בשעת הצורך.

רק בחשבון דולר. ואף כשמלוה בשאר מטבעות יכול לעשות החשבון שמלוהו בדולרים.

אולם רבים מהפוסקים חלקו על דבריו ונקטו דאף הדולר חשיב פירי בא"י. וכדמבואר בדברי המנחת שלמה הנזכרים ידוע דדולר חשיב פירי בא"י. [וכן דעת **האור לציון** (ח"א יו"ד סי' ד) זצ"ל, **והגר"י קרליץ** שליט"א (חוט השני ריבית פרק י"א)]. ויעויין **עוד בשבט הלוי** ח"ג סי' ק"ט דלא הכריע בזה]. דהא אף אם נימא דהדולר הוה מטבע חשוב במדינה, מי"מ אינו חריף בהוצאה, וסתם משא ומתן והעסקים בין בני"א בא"י ובחנותיות הוא בשקלים. ובפרט בזמנינו דאף עסקאות הנדל"ן נעשים בשקלים ולא בדולרים. ולדבריהם הלוואת דולרים בדולרים כמותר רק אם יש ללווה דולר אחד. [ולצורך כך אפשר שיתן או ימכור לו הלווה דולר אחד קודם ההלוואה].

ה. ובשו"ת **שבט הלוי** (ח"ג סי' ק"ט) כתב - פשוט בעיני בעיני הלוואת דולר בדולר בזמן הזה, גם אם נידון אותם כפירות ולא כמטבע, מי"מ כיון דשכיחי לקנות אותם באיזה שער שהוא, אע"פ שהשער עולה ויורד מי"מ כל יום יש לו שער חתוך ובשער זה הסוחרים מוכרים, ושכיחי סחורה אשר היא יסוד בהלכה זו וכו'. וכי"ש אם נצרף לזה עוד שיטת הט"ו (סי' קס"ב) ס"ק ב' לענין יש לו מטלטלין. ואע"פ שהגרעק"א פקפק ע"ז. הגאון מהרא"ל בחי' נטה בזה לדעת הט"ו. ועי' בסי' עצי לבונה בזה. ואותו הדין שייך גם אם החליף המלווה הדולר על מטבע של מדינה כפי השער, והלווה לו ע"מ לשלם דולר דה"ל כסאה בסאה, דע"פ הפרטים הנ"ל מותר, וכמבואר בתשובת מהר"ם אלשקר סי' ל"ד בשם הר"י.

אלא דמי"ש דשירי להלוות דולר בדולר מפני דשכיחי לקנות דולרים. לאו מילתא פסיקתא היא. די"א דע"מ שיחשב יצא שער להתיר הלוואת סאה בסאה בעינן שיקבע השער לזמן ארוך, ובפרט במטבע [יעויין בתשובת הרשב"א הנוכרת בב"י בסי' קס"ב - ונדפסה בשו"ת הרשב"א החדשות מבתי"י סי' ע"ו. ובתשובת הרשב"א בחי' ג' סי' ר"כ. ואכמ"ל].

ואף לדעתו ילי"ע, דאם מי"ש "דכל יום יש לו שער חתוך" הוה בדוקא. דהא בזמננו שכיחי לקנות דולרים באיזה שער שהוא, אולם אין כל יום שער חתוך, אלא שער הדולר עולה ויורד בכל רגע ורגע, אלא דמי"מ באותו הרגע יש לו שער חתוך [ואע"פ דנקבע שער בסוף יום העסקים, מי"מ כל עסקי קניית ומכירת הדולרים נקבעים ע"פ השער בשעת הקניה והמכירה]. ומי"מ דשירי להלוות במטבע של אותה מדינה ע"פ שער הדולר באותה שעה ע"מ לשלם בדולר, היינו ע"פ דבריו בדולרים חשיב יצא השער. אבל אי נימא דלא חשיב כיצא השער ליתא ההיא היתרא. כמבואר בתשובת המהר"ם אלשקר שהזכיר.

ולמעשה כיון שהדבר שנוי במח' הפוסקים, נראה דיש להחמיר שלא להלוות דולר בדולר אא"כ יש לו בביתו דולר אחד [ואז יכול להלוות אפי' דולרים רבים]. וכמו כן יש להחמיר שלא להלוות שקלים ולקוף שוים בדולרים אף אם יש ברשותו דולר. וק"ו שאין להלוות שקלים ולקוף שוים בדולרים על דעת להחזיר בשקלים כפי השער היציג בשעת הפרעון. [אולם אם הלווה בדולרים בהיתר ע"ד לפרוע בדולרים. שרי לפרוע ההלוואה בשקלים ע"פ השער היציג באותה שעה אם המלווה והלווה מסכימים לדבר. ולית ביה משום ריבית. דהוה ליה כפרוע חובו בשוה כסף דשרי].

פניני מוסר

עניני שבת קדש - תפלת מנחה (ה)

טעם שבשבת כל תפילה שונה מחברתה - יומה שתקנו בשבת שלשה עניני תפילות, אתה קדשת ישמח משה אתה אחד, וביום טוב לא תקנו אלא אחת "אתה בחרתנו", מפני שאלו שלש תפילות תקנום כנגד שלש שבתות, אתה קדשת כנגד שבת בראשית כמו שמוכיח מתוכו, ישמח משה כנגד שבת של מתן תורה דלכו"ע בשבת יינתנה תורה, ואתה אחד כנגד שבת שלעתיד"י.

(טור סי' רצב)

מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ - מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ. איתא במדרש, שלשה מעידין זה על זה, הקב"ה ישראל ושבט, הקב"ה ישראל מעידין על השבת שהוא יום מנוחה, ישראל ושבט מעידין על הקב"ה שהוא אחד, הקב"ה ושבט מעידין על ישראל שהן יחידין באומות, ועל פי זה נתקן אתה אחד"י. (טור סי' רצב)

נערך ע"י מחבר סדרת "עבודת המועדים"